הנדון:

זה לא נעים!

ע מדתי בתור לאוטובוס, כשאמרה לי אשה, שאיני מכיר אותה: „אני אצביע ביום־הבחירות רק בגלל האוטובוס!"

„האוטובוס?" תמהתי.

„בגלל זה שבאוטובוס מתייחסים אלי כמו אל בהמה," פירטה האשה. „אני משלמת מחיר יקר בעד הנסיעה, אבל הנהג והכרטיסן מתנהגים כאילו הם עושים לי טובה בכך שהם לוקחים אותי בכלל. ה־אוטובוס תמיד דחוס. החלונות תמיד מלוכלכים. אין תנאים מינימליים המתאימים ל־אדם תרבותי. מצופפים אותנו כמו סרדינים, מדברים אלינו בגסות, ופותחים את הרדיו במלוא העוצמה עד שמתפוצץ לנו הראש."

יכולתי לשאול: „מה זה נוגע לבחירות?"

אבל לא שאלתי. מפני שזה כי אמת נוגע לבחירות.

שהרי אילו היה איכפת לממשלה מה קורה למאות אלפי אזרחים מדי יום ב־אוטובוס — בו הם מבלים חלק ניכר מחייהם עלי אדמות — יכלה לפתור את הבעייה בין־לילה.

היא יכלה להוציא צו ולקבוע: החל ב־אחד בחודש הבא אסור להוביל נ סעים בעמידה. אם אין לחברה מסוימת די אוטובוסים כדי להסיע את נוסעיה בישיבה — תרכז־נא את מכוניותיה בפחות קווים, והממשלה תיתן לחברה אחרת זיכיון על הקווים הנותרים. או תדאג להגדלת צי־המכוניות לאותה חברה.

אין זו בעיה שהמוח הישראלי אינו יכול להתגבר עליה — אילו היה איכפת למישהו. למישהו ש־אינו נוסע באוטובוסים.

★ ★ ★

ר כוב אדם להצביע בבחירות הקרובות כפי שיצביע, כשלנגד עיניו מטרות גדולות וגורליות: השלום במרחב, כינון מישטר דמוקראטי בישראל, חיסול ההפלייה העדתית והלאומית, ועוד ועוד.

אך יכול אדם להצביע גם בגלל האוטובוס. ואין בכך כל פסול.

להיפך: יתכן כי האוטובוס, הממרר את חיי הפרט, והנהגה ממונופול ממשלתי מחוסן, חשוב לא פחות מכל הבעיות הגדולות. יתכן כי הוא מסמל בעייה גדולה מאד, וחשובה מאד.

יתכן אפילו שהוא מסמל את השאלה הגדולה והחשובה ביותר בחיי המדינה.

וזו השאלה:

בשביל מי קיימת המדינה?

האם בשביל משהו מופשט, על־אנושי — „אלוהים", „האומה", „עם ישראל", „יעודנו ההיסטורי" — או בשביל האזרח?

האם בשביל הרבנים המייצגים את אלוהים, הביורוקראטים המייצגים את האומה, המנגנונים המייצגים את עם־ישראל (וחיים על חשבונו) — או בשביל האדם המשלם את המיסים, המשרת בצבא והמקים בה משפחה?

★ ★ ★

ש אלה זו משתקפת בחיי יום־יום ב־אלף־ואחת צורות. וכל אחת מהן דיה בהחלט כדי לשכנע אדם להצביע כפי שיצביע.

יומיים לפני שנוסעת־האוטובוס אמרה לי מה שאמרה, ראיתי אדם קורע דו"ח־תנועה שהודבק לשמשת־מכוניתו.

„אני אראה להם!" הוא אמר לי בריתחה, „אני אצביע נגדם רק בגלל הדו"ח הזה!"

מגוחך? לגמרי לא.

כי הנה מה שסמון בדו"ח קטן זה: חסך לו אדם פרוטה לפרוטה, עד שהצליח וקנה לו מכונית צרפתית קטנה — „פחנוע" בסלאנג שלנו. זה היה יום גדול בחייו. כי האיש הוא פקיד נמוך, משכורתו דלה, ובגלל המס הפנטאסטי, המוטל על מכונית קטנה, הוא חייב לעמול פי חמישה יותר מפקיד דומה בארצות־הברית כדי להגיע למכונית.

הוא עבד. הוא חסך. הוא ויתר על הרבה הנאות קטנות. הוא שילם את מיסי־העושק. הוא קנה פחנוע.

מאותו רגע הפך קורבן של רדיפה שיטתית, מחוכמת, זדונית.

רדיפה שהומצאה על־ידי מיטב המוחות במדינה, ושכל שוטרי־ישראל מגוייסים ב־שירותה.

הממשלה והעיריה אינן דואגות לכך ש־יהיה לאיש מקום להחנות בו את מכוניתו הקטנה. להיפך: נידמה כי הן דואגות לכך שלא יהיה מקום כזה. הן מכריחות את האיש להחנותה על המדרכה.

אחר־כך הן שולחות את השוטרים ל־רשום לו דו"חות. אחרי מיסי־העושק, אותם הטילו על האיש בעת רכישת המכונית, הן מטילות עליו מיסי־חמס, בהסוואה של דו"חות־חנייה. באמצעות המשטרה שאינה תופסת פושעים, שאינה יכולה למנוע ספסרות בכרטיסי־קולנוע ובריונות באולמי־ההצגות, שאינה יכולה לחסל את הרעש ברחובות בלילה.

הזנחה? רשלנות? חוסר־כשרון? מימשום?

לאו דווקא. אלא ביטוי לאותה תופעה עצמה שהאשה נתקלה בה באוטובוס:

הבוז הגמור של בעל־השררה לי־אזרח. תחושת הביורוקראט שהוא האדון, וכי האזרח אינו אלא נתין המסור לו לשבט ולחסד.

★ ★ ★

כ אן אנו מגיעים לפילוסופיה של המישטר: מה מעמדו של האדם, ה־יחיד, במדינה זו?

הדמוקראטיה אומרת: היחיד הוא „אדון". הוא המקור הבלעדי לריבונות ה־מדינה. הוא הבוחר בממשלה, הוא המשלם את משכורת הביורוקראט, הוא בעל המדינה. המדינה, המנגנון, הפקיד — כולם קיימים אך ורק בזכותו, כדי לשרתו.

המישטר הקיים בישראל קובע:

היחיד הוא „נתין". תפקידו לשרת את הכוח העליון, המפתורי, המתגלם בחוד מעלתו הפקיד. אין לו זכויות, אלא רק חובות.

זהו הבדל יסודי בגישה. אין הוא כתוב בספרים. אין הוא מופיע בשום מיסמך. **אבל הוא מתבטא כאותם אלף ואחד הגילויים שהאדם הישראלי נתקל בהם מדי יום.**

★ ★ ★

א ין טעם לפרט גילויים אלה. מאה גליונות של העולם הזה לא יספיקו לכך — וכל קורא חש אותם היטב על גופו.

אנשי־השררה מטילים מס על דרכונים ועל נסיעות (דבר שהוא הוצפה בפני עצמה) — ומשחררים את עצמם ממיסים אלה.

איש מס־ההכנסה נועץ בך מבט מאשים ומלא־בוז, כאילו אתה גנב שנתפס בקלקלתו, ומודיע לך שאתה חייב אלף לירות. אתה מתמרמר, פונה לעצת מומחה — ואחרי מקח־ומימכר מייגע, כמו בין תגרנים, מסתבר כי מס־ההכנסה חייב לך אלף לירות. (זה קרה לי.)

אתה קונה בחו"ל משקפת, מצהיר עליה בביקורת־המכס. מטילים עליך תשלום. עתה משלם — ולמחרת־היום מתברר לך כי אותה משקפת עצמה עולה בחנות תל־אביבית פחות מסכום המכס ששילמת. (גם זה קרה לי.)

הממשלה, תוך קנוניה עם ההסתדרות, גוזלת מן העובד השכיר את תוספת־היוקר המגיעה לו, באמתלה שהמדד לא עלה די צורכו — ומעלה לאותו עובד עצמו, באיתו יום עצמו, את המשכנתא, מפני שהיא צמודה למדד שכן עלה די־צורכו.

איך אפשר להתווכח על מעשה כזה?

אפשר להתווכח על מישגה, על טעות בשיקול.

אי־אפשר להתווכח על חיצפה תהומית, עזת־מצח, גלוייה־לעין — על שוד לאור היום.

כי מעשה כזה מעיד על בעליו שהוא בן מעומק־נפשו לאדם המבקש להתווכח עימו — וממילא אין מקום לויכוח.

★ ★ ★

ל אחרכבר פירסם הארץ מאמר ש־פירט כמה עניינים הפוגעים בזכויות האזרח, והמחפשים, לדעת הכותב, מפלגה שתילחם בהם. זוהי רשימה מיקרית — אחת ממאה רשימות כאלה שאפשר להרכיבן ללא מחשבה שניה. ואלה העניינים:

● **חוק כנוביץ.**

זוהי הדוגמא הקלאסית לזילזול מוחלט באזרח. בריאות־הציבור דורשת דבר אחד. קבוצות־לחץ קטנות דרשו את ההיפך.

העשן גורם לסרטן. לקורבן אין כסף. לקבוצות־הלחץ יש כסף, הרבה כסף. הן משלמות אותו ביד נדיבה לקופת כל המפלגות, ערב בחירות.

1:0 לטובת הסרטן.

● **הספורט.**

בשטח זה מפגרת המדינה בחצי דור אחרי מדינות בעלות רמה דומה. שום דבר אינו משתנה. מדוע?

הספורט מסור לעסקני־מפלגות. אינטרסים מפלגתיים הפכו כמה ענפים לביצה מצחינה. שאר הענפים הפכו מידבר־שממה. הממשלה אדישה.

כל ילד מבין שיש להוציא את הספורט מידי המפלגות, שיש להקים מיניסטריון לספורט, שיש להעלות את כושר הנוער החל מ־כיתה א' בבית־הספר.

קהל־חובבי־הספורט מסתכל, זועם, מקלל. למי איכפת?

● **הגנת הצרכן.**

כמה פעמים קנית במיטב כספך מכשיר או מיצרך, הלכת הביתה ונוכחת לדעת כי אינו שווה פרוטה? כמה פעמים רימו אותך בתווית כוזבת, בתיאור שקרני, ב־הבטחה חסרת־שחר?

דוגמא פשוטה מנסיוננו: העולם הזה קנה מכוניות מוסטאנג, שאינן זולות כלל ו־כלל, כתוצאה ממחקר שהוכיח כי לעבודה המאומצת, המחייבת נסיעות מתמידות במרחקים גדולים, זהו כלי־העבודה השימושי ביותר.

בשבוע הראשון התפוצץ צמיג — ונסתבר שאין בארץ צמיגים מסוג זה. כעבור חודש אירעה תאונה. נסתבר כי חברת פורד לא טרחה להכין מלאי של חלפים פשוטים. התיקון, שהיה צריך לארוך שבוע, העמיד את המכונית במוסך במשך למעלה מחודשיים — עד שבאו החלפים מארצות־הברית. כל זה הועלם מן הקונה בעת ה־

(המשך בעמוד 8)

התור לאוטובוס: ציבור המשלים עם מישטר רע _ ראוי לו

מאת **אורי אבנרי**